

Umhvørvisdálkingin eystanfyri:

Alt Eystur-europa eitt vanlukkuøki

Nú tá ið demokratiseringin av Eystanlondunum er við at beina burtur seinastu leivdirnar av marxistiskari ortodoksi í Eystureuropa, er ein næstan ófatilig umhvørvisvanlukka við at koma í ljósmála eystanfyri. Dálkingin er óhugnalig, nógv verri enn nakað vit kenna úr Vestur-europa ella U.S.A. Við tí trongskygni og fanatiska dentinum, kommunistisku stjórnirnar eystanfyri lögdu á tunga idnaðin, hava tær gjørt risastór øki óhóskandi fyri mannalív og broytt gróðrarrík øki til vanlukkuøki, har íbúgvarnir eru beinleiðis í lívsvanda.

Tá flogið verður yvir Polen, Tjekkoslavakia og Eysturtýsklandi á sölardegi, sær ein dalir, ið eru fullir við tjúkkum blásvørtum royki og toku. Um allan eysturblokkina eru avloðað og ótrygg kjarnorkuverk, og hvørt teirra ber við sær eina minst líka stóra hótta móti umhvørvinum sum Chernobyl. Aðrastaðni eru votn og áir úttan liv og gróður, doyggjandi skógir og kolasvartir býir, prýddir við hægmyndum og bygningum, sum eru brendir og avspeplaðir av svávlusýruregni.

Tann umfatandi og óhugnaliga dálkingin av Eystureuropu hevur ikki bert minkað um lívs- og heilsuskuna hjá íbúgvunum, hon stýttir og avspeklar mannalívin. Í Ungarn verður mett, at sjúkur, ið beinleiðis standast av umhvørvisdálking, krevja meira enn 13% av peninginum, settur verður av til heilsu- og landinum. Kring idnaðarmiðdepilin í Leipzig er miðal lívaldurin 6 ár styttri enn aðrastaðni í landinum. Á koldum vetrardegi er dálkingin so ógilig, at øll mugu koyra við ljósum. Í Espenhain, einum býi nærri Leipzig, fáa 4 av hvørjum 5 børnum kroniskan bronkítis ella hjartasjúkur. Orsøkin er gul-brúnnur mjørki í økinum, sum ongantíð hvørur. Mjørkin kemur frá orkuverkunum, sum nýta brúnt svávluríkt kol sum brennievni. Hesin roykur inniheldur hægstu

konsentratióin av svávluríksdioxidi, sum nakrantíð eru mældar í heiminum — 400.000 tons á hvørjum ári.

»Svarti býurin«

Í N-Bohemia í Tjekkoslavakíu, ið er ein miðdepil fyri kolanám og idnað, mugu børnini flytast burtur ein mánaða um árið av heilsuorsøkum. Kring tann illaglitna »svarta býin« Copsa Mica í Rumeniu, 150 míl norðanfyri Bukarest, er alt kolasvart, trøini, grasrotur, hús og fólk, júst sum alt hevði verið dyppað í blekk. Orsøkin er eitt risastórt idnaðarverk í økinum, ið framleiðir bildekk.

Almenn vesturtýski búskaparstovnurin metir, at neyðugt verður við 200 \$ bíð. dollarum næstu 20 árin bert fyri at minka um idnaðardálkingina í Eystureuropa. Støðan verður nevnd »størsta umhvørvisvanlukkan í søguni«. Samstarv um at reinsa idnaðarhúmskuna verður mett sum ein neyðhjálp til íbúgvarnar. Tær nýggju og óhugnaligu avdúkingarnar av eystur-europeisku umhvørvisvanlukkuni vísa á, at europeiska meginlandið frá Hollandi til Ural-fjöllini og Svartahavið er tað ringast dálkaða økið á jørðini.

Í Eystureuropa hava ahugameli hjá statinum altíð komið fyrst og trivni og lívs- og heilsuskuna komið seinast á prioritetslistanum. Tann stalinistiska propa-

gandain, ið miðaði ímóti at økja um framleiðsluna, hvat enn tað fór at kosta, legði høvuðsdentin á tann tunga idnaðin og nýtslu av heimligum brennievni, fyri tað mesta brúkkoli, ið er vandamesta slag av brennievni, nýtt verður í idnaði yvirhøvur. Henda propaganda visti fram eitt glansbilat av idnaðarmenningini: smilandi og vøddamiklar arbeidsmenn framman fyri idnaðarverk, ið spýðu royk út í luftina.

Brún-kol og svávlusýra

Í veruleikanum kemur hesin roykur frá heimsins mest vandamiklu dálkingarevnum: brún-koli, sum hevur verið, sum nevnt, høvuðsbrennievnið innan eystureuropeiska idnaðin. Hendan gongd byrjaði undir Stalin og hevur hildið fram til dags dato. Ein av avleiðingunum er, at idnaðarverkin í eystanlondunum pumpa meira enn 26 mió. tons av lívs-vandamiklum svávluríksdioxidi út í luftina á hvørjum ári. Roykurin gerst atvold til svávlusýruregn. Aðrar eykaavleiðingar eru

atmosferiskar langtíðar broytingar. Eisini er deyðiligt kemiskt burturkast, idnaðarrusk, vantar kloakskipanir og avloðað idnaðarverk, sum nær sum helst kunnu gerast atvold til umfatandi vanlukkur. Allar stóru áirnar í Miðeuropa eru eitrðar og so illa dálkaðar av kemiskum evnum, at ikki er møguligt at nýta vatnið til køliskipanirnar í idnaðarverkunum.

Kjarnorkudálking

Vandin fyri kjarnorkudálking í Eystureuropa er sera stóur. Uml. 24 kjarnorkuverk, ið bygd vóru við hjálp frá Sovjetsamveldinum, eru í Tjekkoslavakia, Eysturtýsklandi, Bulgariu og Ungarn. Einki av hesum verkum lýkur tey trygdarkrøv, gjørd verða í Vestureuropa og verða í royndum sammett við tíðarinnstillaðar bumbur. Ein kjarnorkuvanlukka var við at henda í Greifswald kompleksinum við baltiska havið, tá ið eldur kom

